

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
WARSZAWA
Polska

Seminaria

Niezależne życie osób niepełnosprawnych

Komentarz ogólny Nr 7 (2018)

**na temat udziału osób niepełnosprawnych, w tym
dzieci niepełnosprawnych, za pośrednictwem
reprezentujących je organizacji, w procesie wdrożenia
oraz monitorowania Konwencji praw osób
niepełnosprawnych**

Komitet ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych

Warszawa

Jesień 2019

FUNDACJA
"CENTRUM PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH"
Warszawa 00-452
poczta: 133
ul. Koźmińska 1 b m. 14

NIP: 7010440520
REGON: 147457323
Tel: 602332111
Fax: 22 390 52 62
e-mail.: biuro.cpon@gmail.com

*„ ... gdzie i z kim mieszkamy, co jemy,
czy lubimy spać długo czy chodzić spać
późno, przebywać w domu czy poza
nim, mieć na stole obrus i świece,
posiadać zwierzęta czy słuchać muzyki.
To takie czynności składają się na to,
kim jesteśmy. Niezależne życie to
kluczowy element autonomii i wolności
jednostki ...”*

GC5

FUNDACJA “CENTRUM PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”

Publikacja powstała w ramach projektu
„Niezależne życie osób niepełnosprawnych”

Projekt zrealizowany dzięki wsparciu i we współpracy z
Fundacją im. Heinricha Bölla w Warszawie.
Fundacją im. Stefana Batorego
Stowarzyszeniem Pro Humanum

Tłumaczenie: Katarzyna Krzyżanowska

Opracowanie redakcyjne i korekta: Sławomir Besowski

Konsultacja prawna: dr Krzysztof Kurowski

CC-BY-NC-ND - Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów
zależnych 4.0. Fundacja Centrum Praw Osób Niepełnosprawnych, Fundacja im. Heinricha Bölla,
Warszawa 2019

ISBN: 978-83-955682-2-0

Wydawca: Fundacja Centrum Praw Osób Niepełnosprawnych
00-452 Warszawa, ul Koźmińska 1B lok. 14
tel. + 48 602 332 111
e-mail: biuro.cpon@gmail.com

**Konwencja Praw
Osób Niepełnosprawnych**

Dystr: Ogólna

dziewiąty listopada 2018.

Oryginał: angielski

Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami

Komentarz ogólny Nr 7 (2018) na temat udziału osób niepełnosprawnych, w tym dzieci niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w procesie wdrożenia oraz monitorowania Konwencji*

¹ **I. Wprowadzenie**

1. Osoby niepełnosprawne były w pełni zaangażowane i odgrywały decydującą rolę w dyskusjach nad, opracowywaniem i tworzeniem wstępnych wersji Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych. Ścisłe konsultacje z osobami niepełnosprawnymi oraz aktywne zaangażowanie tej grupy, za pośrednictwem reprezentujących ją organizacji, pozytywnie wpłynęło na jakość Konwencji oraz jej znaczenie dla takich osób. Ponadto, fakt ten pokazał siłę, wpływ oraz potencjał osób niepełnosprawnych, czego wynikiem było powstanie przełomowego traktatu z dziedziny praw człowieka oraz wprowadzenie modelu niepełnosprawności opartego na prawach człowieka. W związku z tym skuteczny i rzeczowy udział osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, jest dla Konwencji kluczowy.

2. Aktywny oraz świadomy udział wszystkich ludzi w podejmowaniu decyzji kształtujących ich życie i prawa jest zgodny z opartym na prawach człowieka paradygmatem w publicznych procesach podejmowania decyzji² i gwarantuje dobry sposób zarządzania jak również odpowiedzialność przed społeczeństwem.³

3. Zasada udziału w życiu publicznym jest mocno wyartykułowana w 21 Artykule Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz potwierdzona w 25 Artykule Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Udział, zarówno jako zasada jak i jako prawo człowieka, jest zawarty również w innych instrumentach z zakresu praw człowieka, jak na przykład Artykuł 5 (c) Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Artykuł 7 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet oraz Artykuły 12 i 23 (1) Konwencji o Prawach Dziecka. Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych widzi udział jako zarówno ogólne zobowiązanie jak również zagadnienie przekrojowe. Tak naprawdę dokument ten podkreśla zobowiązanie Państw Stron do ścisłego konsultowania się z osobami niepełnosprawnymi oraz do aktywnego ich zaangażowania (Artykuł 4 (3)) jak również do udziału tych osób w procesie monitorowania wdrażania Konwencji (Artykuł 33

¹ * Przyjęty przez Komitet na jego dwudziestej sesji (27 sierpnia–21 września 2018).

² Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies, [Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Zasady i wytyczne do opartej na prawach człowieka podejścia do strategii w zakresie zmniejszenia ubóstwa] par. 64.

³ A/HRC/31/62, [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 13.

(3)) traktowanych jako element szerszej koncepcji uczestnictwa w życiu publicznym.⁴

4. Często mamy do czynienia z sytuacją, w której z osobami niepełnosprawnymi nie konsultuje się decyzji dotyczących bądź wpływających na ich życie, gdy te decyzje wciąż podejmowane są w ich imieniu przez inne osoby. Zjawisko konsultowania tych decyzji z osobami niepełnosprawnymi uznano za coś istotnego na przestrzeni kilku ostatnich dziesięcioleci wraz z wyłonieniem się ruchu tych osób, który zażądał uznania należnych im praw człowieka oraz ich roli w określeniu tych praw. Hasło „nic o nas bez nas” odzwierciedla filozofię oraz historię ruchu praw osób niepełnosprawnych, który opiera się na zasadzie rzeczowego udziału.

5. Osoby niepełnosprawne nadal stają w obliczu poważnych barier wynikających z nastawienia, fizycznych, prawnych, gospodarczych, społecznych oraz komunikacyjnych na drodze do uczestnictwa w życiu publicznym. Przed wejściem w życie Konwencji, poglądy osób niepełnosprawnych ignorowano, oddając głos przedstawicielom, takim jak organizacje „działające na rzecz” osób niepełnosprawnych.

6. Udział osób niepełnosprawnych w procesie negocjacji i opracowywania Konwencji, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, okazał się doskonałym przykładem ilustrującym zasadę pełnego i efektywnego uczestnictwa, autonomii jednostki oraz swobody w podejmowaniu decyzji. W wyniku tego procesu, obecnie międzynarodowe prawodawstwo z zakresu praw człowieka uznaje osoby niepełnosprawne za podmioty wszystkich praw człowieka oraz fundamentalnych swobód.⁵

7. W niniejszym Komentarzu ogólnym celem Komitetu jest, w oparciu o jego jurysprudencję, objaśnienie zobowiązań Państw Stron wynikających z Artykułów 4 (3) oraz 33 (3) oraz z procesu ich wdrożenia. Komitet zauważa postęp jaki poczyniły Państwa Strony w zakresie wdrożenia postanowień Artykułów 4 (3) oraz 33 (3) na przestrzeni ostatniej dekady, jak na przykład przyznanie finansowej bądź innego rodzaju pomocy organizacjom osób niepełnosprawnych, włączenie tych osób w skład niezależnych mechanizmów monitorowania powołanych zgodnie z Artykułem 33 (2) Konwencji, jak również w sam proces monitorowania. Ponadto, niektóre Państwa Strony konsultowały się z organizacjami osób niepełnosprawnych na etapie przygotowywania wstępnych oraz okresowych raportów dla Komitetu, co jest zgodne z Artykułami 4 (3) i 35 (4).

8. Komitet jednak nadal dostrzega istotny rozdzźwięk pomiędzy celami oraz duchem Artykułów 4 (3) oraz 33 (3) a zakresem ich wdrożenia. Wynika to, między innymi, z braku rzeczowych konsultacji z osobami niepełnosprawnymi oraz ich angażowania, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w proces opracowywania oraz wdrażania programów i strategii.

9. Państwa Strony muszą uznać pozytywny wpływ jaki osoby niepełnosprawne wywierają na procesy podejmowania decyzji oraz konieczność angażowania tych osób i zagwarantowania ich uczestnictwa, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w takich procesach, przede wszystkim ze względu na ich doświadczenie życiowe oraz wiedzę z zakresu praw, które mają być wdrożone. Ponadto, przy podejmowaniu wszelkich środków mających na celu wdrożenie i monitorowanie wdrażania tych Artykułów jak i przy realizacji Agendy Zrównoważonego Rozwoju 2030 oraz jej celów, Państwa Strony muszą uwzględnić ogólne zasady Konwencji.

4 Ibidem., par. 14.

5 Ibidem., par. 16–17.

II. Treść Artykułu 4 (3) oraz Artykułu 33 (3)

A. Definicja „organizacji reprezentujących”

10. Zaangażowanie oraz udział osób niepełnosprawnych za pośrednictwem „organizacji reprezentujących” stanowi integralny element zarówno Artykułu 4 (3) jak również Artykułu 33 (3). By wdrożyć te Artykuły w sposób poprawny, istotne jest, aby Państwa Strony i inne zainteresowane podmioty zdefiniowały zakres organizacji osób niepełnosprawnych oraz rozpoznały często występujące różne typy takich organizacji.

11. Komitet uważa, iż organizacje osób niepełnosprawnych muszą być zakorzenione w społeczności osób niepełnosprawnych, wiernie oraz w pełni respektować zasady i prawa zawarte w Konwencji. Taki typ organizacji to tylko te, którym przewodzą i którymi zarządzają osoby niepełnosprawne. Zdecydowaną większość ich członków muszą stanowić takie osoby.⁶ Organizacje niepełnosprawnych kobiet, niepełnosprawnych dzieci oraz osób żyjących z HIV/AIDS to przykłady organizacji osób niepełnosprawnych zgodnych z Konwencją. Organizacje te posiadają pewne charakterystyczne cechy, między innymi:

(a) Powoływane głównie w celu zbiorowych działań, wyrażania, propagowania, dochodzenia i/lub obrony praw osób niepełnosprawnych, i za takie muszą być uznane;

(b) Zatrudniają, są reprezentowane przez, powierzają działania bądź wybierają do nich same osoby niepełnosprawne;

(c) W większości przypadków nie są częścią żadnej partii politycznej oraz są niezależne od władz publicznych bądź od jakichkolwiek organizacji pozarządowych, w których skład mogą wchodzić;

(d) Mogą reprezentować jedną lub więcej grup powstałych w oparciu o faktyczną bądź postrzeganą niepełnosprawność, ale mogą również być przeznaczone dla wszystkich osób niepełnosprawnych;

(e) Reprezentują takie grupy osób niepełnosprawnych, które odzwierciedlają różnorodność tego środowiska (pod względem, na przykład, płci, tożsamości płciowej, rasy lub statusu migranta bądź uchodźcy). W skład takich organizacji mogą wchodzić grupy powstałe w oparciu o tożsamości transwersalne (na przykład niepełnosprawne dzieci, kobiety lub przedstawiciele ludów rdzennych) i obejmujące członków z różnymi dysfunkcjami;

(f) Organizacje te mogą mieć zasięg lokalny, krajowy, regionalny bądź międzynarodowy;

(g) Mogą funkcjonować jako pojedyncze organizacje, koalicje bądź organizacje skupiające osoby o różnych niepełnosprawnościach lub organizacje parasolowe osób niepełnosprawnych, których celem jest bycie wspólnym i skoordynowanym głosem osób niepełnosprawnych w trakcie interakcji jakie podejmują te osoby, między innymi, z władzami, organizacjami międzynarodowymi oraz podmiotami prywatnymi.

12. Wśród różnych rodzajów organizacji osób niepełnosprawnych wyszczególnionych przez Komitet, znajdują się:

(a) Organizacje parasolowe osób niepełnosprawnych, które są koalicjami skupiającymi organizacje osób niepełnosprawnych. W sytuacji modelowej, na każdym szczeblu podejmowania decyzji powinna znajdować się wyłącznie jedna lub dwie takie organizacje. By mieć charakter otwarty, demokratyczny i być przedstawicielem całej różnorodnej społeczności osób niepełnosprawnych,

6 CRPD/C/11/2, annex II [Wytyczne dotyczące udziału organizacji osób niepełnosprawnych oraz organizacji obywatelskich w pracy Komitetu], par. 3.

organizacje te muszą przyjmować jako swoich członków wszystkie osoby niepełnosprawne. Muszą one być organizowane, prowadzone i nadzorowane przez te osoby. Powinny wypowiadać się wyłącznie w imieniu swoich organizacji członkowskich i jedynie w kwestiach, które leżą w kręgu wspólnych interesów i co do których podjęto wspólne decyzje. Nie mogą one jednak reprezentować poszczególnych osób niepełnosprawnych, ponieważ często nie posiadają szczegółowej wiedzy dotyczącej osobistej historii danej osoby. Lepiej przystosowane do odgrywania takiej roli są pojedyncze organizacje osób niepełnosprawnych, które reprezentują konkretną społeczność. Osoby niepełnosprawne powinny jednak mieć możliwość decydowania o tym, które organizacje będą je reprezentować. Występowanie na terenie Państwa Strony organizacji parasolowych w żadnym wypadku nie może ograniczać, pojedynczym osobom niepełnosprawnym bądź organizacjom takich osób, możliwości udziału w konsultacjach lub innych formach promocji interesów osób niepełnosprawnych.

(b) Organizacje skupiające osoby o różnych niepełnosprawnościach, w których skład wchodzi osoby o wszystkich lub większości dysfunkcji. Najczęściej powstają one na poziomie lokalnym i/lub krajowym, jednak mogą występować również na poziomie regionalnym oraz międzynarodowym;

(c) Organizacje samorzecznicze reprezentujące osoby niepełnosprawne w różnych, często nieformalnych i/lub lokalnych sieciach oraz platformach. Organizacje te pełnią rolę rzeczników praw osób niepełnosprawnych, szczególnie osób z niepełnosprawnością intelektualną. Tworzenie takich organizacji, przy odpowiednim, czasem rozbudowanym wsparciu, którego celem jest umożliwienie ich członkom wyrażania własnych opinii, ma kluczowe znaczenie dla uczestnictwa w życiu politycznym oraz udziału w procesie podejmowania decyzji, monitorowania i wdrażania. Odnosi się to w szczególności do osób, którym uniemożliwia się egzekwowanie ich zdolności do czynności prawnych, osób przebywających w instytucjach lub tych, którym odbierane jest prawo wyborcze. W wielu krajach organizacje samorzecznicze są dyskryminowane poprzez odmowę nadania statusu prawnego ze względu na przepisy prawa, które odbierają ich członkom zdolność do czynności prawnych;

(d) Organizacje, w których skład wchodzi członkowie rodzin i/lub krewni osób niepełnosprawnych są kluczowe w procesie ułatwienia, propagowania i ochrony interesu osób niepełnosprawnych oraz dla wspierania autonomii i aktywnego uczestnictwa ich krewnych z niepełnosprawnością intelektualną, odepnieniem umysłowym i/lub dzieci niepełnosprawnych, w sytuacji gdy te grupy osób niepełnosprawnych życzą sobie wsparcia rodzin w ramach zintegrowanych sieci czy organizacji. W takim przypadku organizacje te należy włączyć w proces konsultacji, podejmowania decyzji oraz monitorowania. W takich organizacjach rolę rodziców, krewnych i opiekunów musi być pomoc i uwłasnowolnienie osób niepełnosprawnych w wyrażaniu opinii i sprawowaniu pełnej kontroli nad swoim życiem. Takie organizacje muszą prowadzić aktywne działania mające na celu propagowanie i korzystanie ze wspieranego podejmowania decyzji, by zagwarantować przestrzeganie prawa jakie mają osoby niepełnosprawne do bycia uczestnikiem konsultacji oraz do wyrażania swoich poglądów.

(e) Organizacje niepełnosprawnych kobiet i dziewczynek, które reprezentują te osoby jako grupę niejednorodną. Zgodnie z różnorodnością grupy niepełnosprawnych kobiet i dziewczynek, w skład takich organizacji muszą wchodzić osoby ze wszystkimi rodzajami dysfunkcji.⁷ Zagwarantowanie udziału grupy niepełnosprawnych kobiet i dziewczynek w procesie konsultacji dotyczących konkretnych kwestii, które w sposób wyłączny lub nieproporcjonalny wpływają na tą grupę, jak również kwestii ogólnie odnoszących się do kobiet, jak strategię z zakresu równości płci, jest niezbędne;

(f) Organizacje oraz inicjatywy dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, które mają fundamentalne znaczenie dla uczestnictwa tych dzieci w życiu publicznym i społecznym oraz dla ich prawa do bycia wysłuchanym i wolności słowa i zrzeszania się. Dorośli muszą odegrać kluczową i wspierającą rolę w promowaniu otoczenia, które umożliwi niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży założenie i działanie, w sposób formalny bądź nieformalny, we własnych organizacjach i inicjatywach, w tym poprzez współpracę z dorosłymi i innymi dziećmi i młodzieżą.

B. Rozróżnienie pomiędzy organizacjami osób niepełnosprawnych a innymi organizacjami obywatelskimi

13. Należy odróżnić organizacje osób niepełnosprawnych od tych działających „na rzecz” osób niepełnosprawnych, które świadczą usługi dla tych osób i/lub prowadzą w ich imieniu działalność rzeczniczą, w praktyce taka sytuacja może prowadzić do konfliktu interesów, gdy organizacje te przedkładają swój własny cel jako podmiotów prywatnych nad prawa osób niepełnosprawnych. Państwa Strony muszą przykładać szczególną wagę do poglądów osób niepełnosprawnych, wyrażanych za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, wspierać potencjał oraz wzmacniać siłę głosu takich organizacji, jak również zagwarantować sytuację, w której w procesach podejmowania decyzji ich opinie traktowane są priorytetowo.⁸

14. Należy ponadto odróżnić organizacje osób niepełnosprawnych od organizacji obywatelskich. Pojęcie „organizacja obywatelska” odnosi się do różnorodnych organizacji, w tym do organizacji/institutów badawczych, organizacji skupiających usługodawców oraz do innych podmiotów prywatnych. Organizacje osób niepełnosprawnych stanowią konkretny typ organizacji obywatelskich. Mogą one być częścią ogólnej parasolowej organizacji obywatelskiej i/lub koalicji, która nie prowadzi działalności rzeczniczej w zakresie praw osób niepełnosprawnych, ale może wspomagać uczynienie praw tej grupy punktem centralnym działań z zakresu praw człowieka. Zgodnie z Artykułem 33 (3), wszystkie organizacje obywatelskie, w tym organizacje osób niepełnosprawnych, mają swoją rolę do odegrania w procesie monitorowania Konwencji. Przy zajmowaniu się kwestiami odnoszącymi się do osób niepełnosprawnych, Państwa Strony muszą priorytetowo traktować opinie organizacji tych osób oraz opracować strategie, w których wymagać będą od organizacji obywatelskich i innych podmiotów konsultowania się z organizacjami osób niepełnosprawnych jak również angażowania ich w swoje działania związane z prawami zawartymi w Konwencji oraz z innymi tematami, takimi jak niedyskryminacja, pokój i prawa ekologiczne.

C. Zakres Artykułu 4 (3)

15. By wypełnić zobowiązania wynikające z Artykułu 4 (3), Państwa Strony muszą włączyć obowiązek ścisłych konsultacji i aktywnego angażowania osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem ich własnych organizacji, w strategię oraz procedury prawno-regulacyjne na wszystkich szczeblach władzy. Państwa Strony muszą ponadto rozważyć uczynienie z konsultacji oraz angażowania osób niepełnosprawnych w te procesy etapu obowiązkowego poprzedzającego wprowadzenie aktów, przepisów i strategii, zarówno tych ogólnych jak i odnoszących się specyficznie do niepełnosprawności. W związku z tym, konsultacje muszą rozpoczynać się na wczesnych etapach i być źródłem komentarzy korygujących ostateczny wynik we wszystkich procesach decyzyjnych. Konsultacje te muszą obejmować organizacje, które reprezentują różnorodność środowiska osób niepełnosprawnych, na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym oraz międzynarodowym.

8 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 38; oraz A/71/314 [Raport Specjalnej Wysłanniczki Rady Praw Człowieka dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 64.

16. Wszystkie osoby niepełnosprawne, bez jakichkolwiek wykluczeń związanych z rodzajem dysfunkcji, jak osoby z niepełnosprawnością psychospołeczną bądź intelektualną, nie będąc dyskryminowanymi mogą uczestniczyć w takich procesach w sposób efektywny i pełny na równych zasadach z innymi obywatelami.⁹ Prawo do uczestnictwa w konsultacjach za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, musi w równym stopniu dotyczyć wszystkich osób niepełnosprawnych, bez względu na, na przykład, ich orientację seksualną czy tożsamość płciową. Państwa Strony muszą przyjąć wszechstronną strategię antydyskryminacyjną, by wszystkim osobom niepełnosprawnym zagwarantować ich prawa oraz fundamentalne swobody, jak również by znieść prawo, które kryminalizuje osoby bądź organizacje osób niepełnosprawnych z powodu płci, tożsamości płciowej bądź statusu społecznego członków oraz odbiera tym osobom należne im prawo do uczestnictwa w życiu publicznym i politycznym.

17. Prawne zobowiązanie Państw Stron do zagwarantowania konsultacji z organizacjami osób niepełnosprawnych obejmuje dostęp do publicznych przestrzeni, w których podejmowane są decyzje oraz innych obszarów badań, projektowania uniwersalnego, partnerstw, delegowania władzy i kontroli obywatelskiej.¹⁰ Ponadto, zobowiązanie to dotyczy działań obejmujących globalne i/lub regionalne organizacje osób niepełnosprawnych.

1. Kwestie związane z osobami niepełnosprawnymi

18. Wyrażenie „dotyczących kwestii związanych z osobami niepełnosprawnymi”, użyte w Artykule 4 (3), obejmuje wszelkie środki prawne, administracyjne i inne, które w sposób bezpośredni bądź pośredni mogą wpływać na prawa osób niepełnosprawnych. Szeroka interpretacja kwestii związanych z osobami niepełnosprawnymi pozwala Państwom Stronom umieścić niepełnosprawność w głównym nurcie zainteresowania poprzez strategie włączające, co gwarantuje, że osoby niepełnosprawne są traktowane na równi z innymi obywatelami. Działanie takie gwarantuje również, że wiedza i doświadczenie życiowe osób niepełnosprawnych jest brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o wprowadzeniu nowych środków prawnych, administracyjnych i innych. Mówimy tu też o procesach podejmowania decyzji w kwestiach takich jak, ogólne akty prawne oraz budżet państwa, bądź o przepisach mających związek z niepełnosprawnością, które mogą wpłynąć na życie tych osób.¹¹

19. Konsultacje zgodne z Artykułem 4 (3) uniemożliwiają Państwom Stronom angażowanie się w jakiegokolwiek działania lub praktyki, które mogą nie być zgodne z Konwencją oraz naruszać prawa osób niepełnosprawnych. W przypadku sporów dotyczących bezpośredniego lub pośredniego wpływu konkretnych środków, to zadaniem władz Państw jest udowodnienie, iż dane rozwiązanie nie będzie miało nieproporcjonalnego wpływu na osoby niepełnosprawne, a co za tym idzie konsultacje nie są konieczne.

20. Przykładami kwestii, które mają bezpośredni wpływ na osoby niepełnosprawne są deinstytucjonalizacja, ubezpieczenie społeczne oraz renty z tytułu niepełnosprawności, asystencja osobista osób niepełnosprawnych, wymogi z zakresu dostępności oraz strategię z dziedziny racjonalnego dostosowania. Środki, które mogą wpływać na osoby niepełnosprawne dotyczą, na przykład, prawa konstytucyjnego, praw wyborczych, dostępu do wymiaru sprawiedliwości, wyboru władz administracyjnych, które zarządzają strategiami dotyczącymi osób niepełnosprawnych bądź tymi z zakresu edukacji, zdrowia, pracy i zatrudnienia.

9 A/HRC/19/36 [Tematyczne Studium Biura Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka dotyczące udziału osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym], par. 15–17.

10 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 63; oraz A/HRC/34/58 [Raport Specjalny dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 63.

11 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 64.

2. „ściśle konsultować się z osobami niepełnosprawnymi i aktywnie angażować je”

21. „Ścisłe konsultowanie się z osobami niepełnosprawnymi i aktywne ich angażowanie” za pośrednictwem reprezentujących je organizacji jest zobowiązaniem wynikającym z międzynarodowego prawa z dziedziny praw człowieka, i jako takie wymaga ono uznawania zdolności do czynności prawnych każdego człowieka do udziału w procesach podejmowania decyzji na podstawie osobistej autonomii i samookreślenia tych osób. Konsultacje oraz zaangażowanie w procesy decyzyjne mające na celu wdrożenie Konwencji jak również w inne takie procesy musi obejmować wszystkie osoby niepełnosprawne oraz, tam, gdzie to konieczne, oferować wspierane podejmowanie decyzji.

22. Państwa Strony muszą systematycznie i otwarcie spotykać się, konsultować i angażować organizacje osób niepełnosprawnych, w sposób rzeczowy i terminowy. Takie działania wymagają dostępu do wszystkich istotnych informacji, w tym do tych pochodzących z witryn internetowych organów publicznych za pośrednictwem dostępnych formatów cyfrowych oraz, gdy występuje taka potrzeba, poprzez zagwarantowanie racjonalnego dostosowania, w formie usług tłumaczy języka migowego, tekstów w wersji łatwych do czytania i zrozumienia (Easy Read), napisanych alfabetem Braille’a oraz w formie komunikacji dotykowej. Konsultacje o charakterze otwartym dają osobom niepełnosprawnym dostęp do wszystkich publicznych przestrzeni, w których podejmowane są decyzje, na równych zasadach z innymi obywatelami, w tym do funduszy krajowych oraz wszystkich publicznych organów decyzyjnych odpowiedzialnych za wdrożenie i monitorowanie Konwencji.

23. Władze publiczne, przy zajmowaniu się kwestiami bezpośrednio odnoszącymi się do spraw osób niepełnosprawnych, muszą podejść z należytą uwagą i potraktować priorytetowo opinie i poglądy organizacji osób niepełnosprawnych. Władze publiczne, które prowadzą procesy podejmowania decyzji, mają obowiązek informowania organizacji osób niepełnosprawnych o wynikach takich procesów, w tym poprzez dokładne wyjaśnienia dotyczące tych wyników, komentarzy i sposobu myślenia stojącego za tym w jaki sposób ich opinie uwzględniono.

3. W tym dzieci niepełnosprawnych

24. Artykuł 4 (3) uznaje ponadto znaczenie systemowego „włączania dzieci niepełnosprawnych” w opracowanie oraz wdrażanie przepisów oraz strategii koniecznych do wprowadzenia w życie Konwencji oraz w inne procesy decyzyjne, za pośrednictwem organizacji dzieci niepełnosprawnych bądź tych wspomagających te dzieci. Organizacje te mają kluczową rolę w ułatwianiu realizacji, promowaniu oraz ochronie osobistej autonomii i aktywnego uczestnictwa dzieci niepełnosprawnych. Państwa Strony muszą stworzyć środowisko sprzyjające powstawaniu i funkcjonowaniu organizacji reprezentujących dzieci niepełnosprawne w ramach zobowiązania dotyczącego stania na straży prawa do wolności zrzeszania się, w tym odpowiednich źródeł finansowania.

25. Państwa Strony muszą przyjąć prawo, przepisy oraz opracować strategie, które zagwarantują, że wszyscy rozumieją i respektują wolę oraz preferencje dzieci jak również zawsze uwzględniają ich rozwijający się potencjał. Uznanie i promocja prawa do osobistej autonomii ma ogromne znaczenie dla wszystkich osób niepełnosprawnych, w tym dla dzieci, w kontekście ich prawa do poszanowania ich roli jako posiadaczy praw.¹² Dzieci niepełnosprawne są najbardziej właściwymi osobami do tego, by wyrażać własne potrzeby i doświadczenia, co jest konieczne do opracowania odpowiednich przepisów prawa oraz strategii zgodnych z Konwencją.

26. Państwa Strony mogą organizować seminaria/spotkania, na których zachęca się dzieci niepełnosprawne do wyrażania własnych opinii. Państwa te muszą też zapraszać dzieci niepełnosprawne do pisania prac na konkretne tematy, zachęcając

12 Artykuł 7 (3) Konwencji. Patrz: Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 12 (2009) na temat prawa dziecka do bycia wysłuchanym, par. 134.

je do rozwinięcia tematu własnych doświadczeń czy oczekiwań. Prace te, po ich podsumowaniu, muszą zostać potraktowane jako opinie samych dzieci i jako takie uwzględnione w procesie decyzyjnym.

4. Pełne i efektywne uczestnictwo

27. „Pełne i efektywne uczestnictwo” (Artykuł 3 (c)) w społeczeństwie odnosi się do angażowania wszystkich ludzi, w tym osób niepełnosprawnych, w taki sposób, by wytworzyć poczucie przynależności do społeczeństwa i stanowienia jego części. Działanie te obejmują zachęcanie oraz otrzymywanie odpowiedniego wsparcia, w tym wzajemnego wsparcia oraz wsparcia udziału w społeczeństwie jak również zagwarantowanie braku stygmatyzacji, oraz poczucia bezpieczeństwa i szacunku przy wypowiedziach publicznych. Pełne i efektywne uczestnictwo nakłada na Państwa Strony obowiązek ułatwiania uczestnictwa osobom niepełnosprawnym w społeczeństwie oraz konsultowania się z tymi osobami reprezentującymi zróżnicowane grupy pod względem dysfunkcji.

28. Prawo do uczestnictwa jest prawem obywatelskim i politycznym oraz zobowiązaniem do natychmiastowego wykonania, które nie może podlegać jakiegokolwiek formie ograniczeń finansowania, a powinno być zastosowane do procesów z zakresu podejmowania decyzji, wdrożenia i monitorowania Konwencji. Poprzez zagwarantowanie udziału organizacji osób niepełnosprawnych w każdym z tych etapów, osoby niepełnosprawne będą w stanie w dokładniejszy sposób określić i wskazać środki, które rozwijają bądź ograniczają ich prawa, co ostatecznie spowoduje, iż wyniki tych procesów będą lepsze. Pełne i efektywne uczestnictwo należy rozumieć jako proces, a nie jako pojedyncze wydarzenie.¹³

29. Udział osób niepełnosprawnych we wdrażaniu i monitorowaniu Konwencji jest możliwy w sytuacji, gdy takie osoby mogą egzekwować swoje prawo do wolności słowa, wolności zgromadzeń oraz zrzeszania się, tak jak zostały one sformułowane w Artykułach 19, 21 i 22 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Osoby niepełnosprawne oraz reprezentujące je organizacje, które angażują się w publiczne procesy decyzyjne mające na celu wdrożenie i monitorowanie Konwencji muszą zostać uznane za obrońców praw człowieka¹⁴ i podlegać ochronie przed zastraszaniem, nękaniami oraz akcjami odwetowymi, szczególnie w przypadku wyrażania odmiennych opinii.

30. Prawo do uczestnictwa obejmuje również zobowiązania wynikające z prawa do sprawiedliwego procesu oraz do bycia wysłuchanym. Państwa Strony, które ściśle współpracują z organizacjami osób niepełnosprawnych i aktywnie angażują te osoby w publiczne procesy decyzyjne, przestrzegają również prawa niepełnosprawnych do pełnego i efektywnego uczestnictwa w życiu publicznym i politycznym, w tym do egzekwowania biernego i czynnego prawa wyborczego (Artykuł 29 Konwencji).

31. Pełne i efektywne uczestnictwo obejmuje włączenie osób niepełnosprawnych w skład różnych organów decyzyjnych, na poziomie zarówno lokalnym, regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym, jak również w skład krajowych instytucji praw człowieka, komisji doraźnych, rad oraz organizacji regionalnych i miejskich. Państwa Strony muszą w swoim prawie i działaniu uznać fakt, że wszystkie osoby niepełnosprawne mogą być wybierane do wszystkich organów przedstawicielskich: na przykład, zagwarantować wybór tych osób do rad ds. niepełnosprawności na poziomie miejskim lub jako specjalnych rzeczników praw osób niepełnosprawnych przy tworzeniu krajowych instytucji strzegących praw człowieka.

32. Państwa Strony muszą poszerzyć udział organizacji osób niepełnosprawnych w przedsięwzięciach międzynarodowych, na przykład w prestiżowych forach dotyczących zrównoważonego rozwoju oraz regionalnych i powszechnych

13 Komentarz ogólny Nr 12, par. 133.

14 Patrz: General Assembly resolution 53/144, annex.[załącznik do uchwały Zgromadzenia Ogólnego - Deklaracji dotyczącej prawa i obowiązku jednostek, grup i organów społecznych do promocji oraz ochrony powszechnych praw człowieka i fundamentalnych swobód]

mechanizmach z zakresu praw człowieka. W ten sposób, udział osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, doprowadzi do zwiększenia skuteczności oraz równości w wykorzystywaniu środków publicznych, co z kolei skutkuje poprawą warunków życia takich osób oraz społeczności, w których żyją.

33. Pełne i efektywne uczestnictwo może też być narzędziem przemiany w kontekście zmian społecznych oraz propagować przedstawicielstwo i uwłasnowolnienie jednostek. Zaangażowanie organizacji osób niepełnosprawnych we wszelkie formy podejmowania decyzji rozwija u tych osób umiejętność prowadzenia działalności rzeczniczej oraz negocjowania, jak również umacnia je w tym, by bardziej pewnie wyrażały swoje poglądy, realizowały aspiracje oraz wzmacniały swój zjednoczony i różnorodny głos. Państwa Strony muszą zagwarantować, że z pełnego i efektywnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, uczynią środek, którego celem będzie osiągnięcie włączenia społecznego tych osób oraz zwalczanie dyskryminacji względem tej grupy. Państwa Strony gwarantujące pełne i efektywne uczestnictwo oraz angażowanie organizacji osób niepełnosprawnych poprawiają własną transparentność i odpowiedzialność, reagując na potrzeby tych osób.¹⁵

D. Artykuł 33: zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego we wdrażanie i monitorowanie na poziomie krajowym

34. Artykuł 33 Konwencji wprowadza krajowe mechanizmy wdrażania oraz niezależne programy monitorowania, jak również określa zasady udziału organizacji osób niepełnosprawnych w tych strukturach. Artykuł 33 należy odczytywać jako uzupełnienie Artykułu 4 (3).

35. Artykuł 33 (1) nakłada na Państwa Strony obowiązek wprowadzenia jednego lub więcej obszarów i/lub mechanizmów koordynacyjnych, w których skoncentrują się działania mające na celu zabezpieczenie procesu wdrażania Konwencji oraz ułatwienie powiązanych działań. Komitet poleca, by obszary te i/lub mechanizmy koordynacyjne Państw Stron dopuszczały udział przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych oraz określały zasady zaangażowania i współpracy z tymi organizacjami podczas procesu konsultacji związanych z Konwencją.

36. Zgodnie z Artykułem 33 (2), Komitet uznaje znaczenie uruchomienia, utrzymywania oraz promowania niezależnych programów monitorowania, w tym krajowych instytucji działających w obszarze praw człowieka, na wszystkich etapach procesu monitoringowego.¹⁶ Instytucje te odgrywają kluczową rolę w procesie monitorowania Konwencji, w promowaniu jej przestrzegania na poziomie krajowym oraz w ułatwianiu skoordynowanych działań podmiotów krajowych, w tym instytucji państwowych oraz obywatelskich, mających na celu ochronę i propagowanie praw człowieka.

37. Artykuł 33 (3) podkreśla zobowiązanie Państw Stron do zagwarantowania, że organizacje obywatelskie są zaangażowane i mogą uczestniczyć w niezależnych programach monitorowania, uruchomionych zgodnie z Konwencją. Zaangażowanie to powinno dotyczyć również osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji.

38. Państwa Strony muszą zagwarantować że niezależne programy monitorowania dopuszczają, ułatwiają i gwarantują aktywne zaangażowanie organizacji osób

15 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 1–3.

16 CRPD/C/GBR/CO/1, [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Zjednoczonego Królestwa] par. 7 oraz 37; CRPD/C/BIH/CO/1 [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Bośni i Hercegowiny] par. 58; CRPD/C/ARE/CO/1 [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Zjednoczonych Emiratów Arabskich] par. 61; oraz CRPD/C/SRB/CO/1 [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Serbii] par. 67.

niepełnosprawnych w takich programach i procesach, poprzez mechanizmy formalne, zapewniając sytuację, w której głosy tych osób są słyszalne i uwzględniane w raportach tych jednostek oraz podejmowanej przez nie analizie. Włączenie organizacji osób niepełnosprawnych w niezależne programy monitorowania i ich działanie może przyjąć kilka form, na przykład, poprzez przyznanie uczestnictwa w radzie bądź organach doradczych tych programów.

39. Artykuł 33 (3) wskazuje, że Państwa Strony muszą wspierać i finansować wzmocnienie potencjału społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności organizacji osób niepełnosprawnych, by zagwarantować ich skuteczny udział w procesach związanych z niezależnymi programami monitorowania. Organizacje osób niepełnosprawnych muszą mieć zapewnione odpowiednie zasoby, w tym wsparcie ze strony niezależnych źródeł finansowania oraz środki finansowe do samodzielnego rozdysponowania, by uczestniczyć w niezależnych programach monitorowania i zagwarantować, że spełnione są kryteria z zakresu racjonalnego dostosowania oraz dostępności zapewniające ich uczestnictwo. Wsparcie oraz finansowanie organizacji osób niepełnosprawnych w związku z Artykułem 33 (3) jedynie uzupełnia zobowiązania Państw Stron wynikające z Artykułu 4 (3) a nie znosi je.

40. Zarówno Konwencja jak i strategie wdrożeniowe muszą zostać przetłumaczone oraz przekazane w formie dostępnej dla szerokiej grupy osób o różnorodnych dysfunkcjach. Państwa Strony muszą zagwarantować osobom niepełnosprawnym dostęp do tych informacji, które pozwolą tej grupie zrozumieć i ocenić owe kwestie podczas procesu podejmowania decyzji jak również być źródłem rzeczowych uwag.

41. By wdrożyć Artykuł 33 (3), Państwa Strony muszą zagwarantować, że organizacje osób niepełnosprawnych będą miały łatwy dostęp do punktów koordynacyjnych (focal point) i/lub mechanizmów koordynacyjnych.

III. Zobowiązania Państw Stron

42. W swoich uwagach końcowych (rekomendacjach), Komitet przypomniał Państwom Stronom o ich obowiązku ścisłych, terminowych konsultacji oraz aktywnego zaangażowania osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w tym tych reprezentujących kobiety i dzieci niepełnosprawne, w opracowywanie oraz wdrażanie prawa i strategii potrzebnych do wdrożenia Konwencji oraz w inne procesy decyzyjne.

43. Państwa Strony zobowiązane są zagwarantować przejrzystość procesu konsultacyjnego, dostęp do właściwych oraz dostępnych informacji jak również wczesne i ciągłe zaangażowanie zainteresowanych. Państwa Strony nie mogą zatrzymywać informacji bądź uzależniać bądź uniemożliwiać organizacjom osób niepełnosprawnych swobodnego wyrażania opinii w trakcie konsultacji oraz procesów decyzyjnych. Dotyczy to zarówno organizacji zarejestrowanych jak i niezarejestrowanych, zgodnie z wolnością zrzeszania się, która powinna być przewidziana prawem i w równym stopniu chronić organizacje niezarejestrowane.¹⁷

44. Państwa Strony nie mogą czynić wymogu koniecznego z rejestracji organizacji osób niepełnosprawnych, by dopuścić taką organizację do szerokiego procesu konsultacji. Z drugiej strony, Państwa te muszą zagwarantować sytuację, w której te organizacje mają możliwość rejestracji oraz egzekwowania swojego prawa do uczestnictwa wynikającego z Artykułów 4 (3) oraz 33 (3), oraz zagwarantować tym organizacjom dostęp do darmowych i dostępnych systemów rejestracji jak również ułatwić tym organizacjom samą rejestrację.¹⁸

17 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 45; oraz A/HRC/20/27 [Raport Specjalny dotyczący prawa do wolności zgromadzeń oraz zrzeszania się], par. 56.

18 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 40.

45. Państwa Strony muszą zagwarantować osobom niepełnosprawnym dostęp do wszystkich obiektów i procedur związanych z konsultacjami oraz publicznymi procesami decyzyjnymi. Państwa Strony muszą podjąć odpowiednie kroki, by zagwarantować osobom niepełnosprawnym, w tym osobom ze spektrum autyzmu, dostęp, na równych zasadach z innymi obywatelami, do otoczenia, w tym do budynków, transportu, edukacji, informacji oraz komunikacji we własnym języku, w tym do nowych technologii i systemów informacyjnych oraz stron internetowych, instytucji publicznych jak również do innych ogólnodostępnych obiektów i usług, zarówno w rejonach miejskich jak i wiejskich. Ponadto, Państwa Strony muszą zagwarantować sytuację, w której proces konsultacyjny jest dostępny - na przykład, poprzez zapewnienie tłumaczy języka migowego, informacji w formacie Braille'owskim oraz w wersji łatwej do czytania i zrozumienia (Easy Read) oraz zagwarantować wsparcie, finansowanie oraz właściwe i zgodne z oczekiwaniami racjonalne dostosowanie,¹⁹ by zagwarantować udział przedstawicieli wszystkich osób niepełnosprawnych w procesach konsultacyjnych, tak jak to zdefiniowano w paragrafach 11, 12 oraz 50.

46. Organizacje osób z dysfunkcjami sensoryczno-intelektualnymi, w tym organizacje samorzeczników i osób z niepełnosprawnością psychospołeczną muszą otrzymać asystentów spotkań, osoby wspierające, informacje w zrozumiałym formacie (takim jak przejrzysty język, wersja łatwa do czytania i zrozumienia, systemy komunikacji wspomagającej i alternatywnej oraz piktogramy), tłumaczenie na język migowy, przewodnicy dla osób głuchoniewidomych i/lub napisy podczas debat publicznych.²⁰ Państwa Strony muszą też przydzielić środki finansowe na pokrycie kosztów związanych z procesem konsultacyjnym ponoszonych przez przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych, w tym kosztów transportu i innych niezbędnych do tego, by uczestniczyć w spotkaniach oraz briefingach technicznych.

47. Konsultacje z organizacjami osób niepełnosprawnych muszą opierać się na przejrzystości, wzajemnym szacunku, rzeczowym dialogu oraz uczciwym celu jakim jest osiągnięcie porozumienia w temacie procedur dostosowanych do różnorodności grupy osób niepełnosprawnych. Procesy te muszą podlegać rozsądnym i realistycznym terminom realizacji, uwzględniając charakter organizacji osób niepełnosprawnych, które często zależą od działania „wolontariuszy”. Państwa Strony muszą przeprowadzać okresowe oceny sposobu funkcjonowania mechanizmów uczestnictwa i konsultacji, przy aktywnym angażowaniu organizacji osób niepełnosprawnych.²¹

48. Należy przykładać należytą wagę do poglądów osób niepełnosprawnych, wyrażanych za pośrednictwem reprezentujących je organizacji. Państwa Strony muszą zagwarantować, że wysłuchiwanie takich osób nie będzie czystą formalnością bądź nie będzie podejmowane w celu zachowania pozorów konsultacji (tokenizm).²² Państwa Strony muszą uwzględniać wyniki takich konsultacji i sprawić, by znalazły one odzwierciedlenie w podejmowanych przez nie decyzjach i rzeczowo informować uczestników o wynikach tego procesu.²³

49. Państwa Strony muszą, przy ścisłych i skutecznych konsultacjach oraz aktywnym angażowaniu organizacji osób niepełnosprawnych, wprowadzić właściwe i przejrzyste mechanizmy i procedury, na różnych szczeblach działalności rządowej, by dokładnie rozważać opinie takich organizacji przy uzasadnianiu publicznych decyzji.

19 Komentarz ogólny Nr 6 (2018) na temat równości i niedyskryminacji, par 23 oraz 40.
20 A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 75–77.
21 Ibidem, par. 78–80.
22 Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 12, par. 132.
23 Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 12, par. 45.

50. Państwa Strony muszą zagwarantować ściśle i skuteczne konsultacje oraz aktywne angażowanie takich organizacji osób niepełnosprawnych, które reprezentują wszystkie te osoby, w tym, między innymi, kobiety, osoby starsze, dzieci, osoby wymagające rozbudowanego wsparcia,²⁴ ofiary min, migranci, uchodźcy, starający się o azyl, osoby wewnątrznie przesiedlone, nielegalni imigranci i bezpaństwowcy, osoby z realną bądź odczuwaną dysfunkcją psychospołeczną, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, osoby neuroróżnorodne, w tym osoby ze spektrum autyzmu lub z otępieniem, osoby z albinizmem, trwałą dysfunkcją fizyczną, przewlekłym bólem, trądem oraz dysfunkcją wzroku, jak również osoby głuche, głuchoniewidome lub z innego rodzaju dysfunkcją słuchu i/lub osoby żyjące z HIV/AIDS. Zobowiązanie Państw Stron dotyczące angażowania organizacji osób niepełnosprawnych obejmuje również osoby niepełnosprawne o określonej orientacji seksualnej i/lub tożsamości płciowej, interpłciowe osoby niepełnosprawne oraz osoby niepełnosprawne, które należą do ludów rdzennych, mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych bądź językowych jak również te żyjące na terenach wiejskich.

51. Państwa Strony muszą zakazać praktyk dyskryminacyjnych i innych w wykonaniu osób drugich, takich jak usługodawcy, które w sposób bezpośredni lub pośredni naruszają prawo osób niepełnosprawnych do ścisłych konsultacji i aktywnego zaangażowania w procesy decyzyjne związane z Konwencją.

52. Państwa Strony muszą przyjąć i wdrożyć przepisy i strategie mające na celu zagwarantowanie sytuacji, w której osoby niepełnosprawne mogą egzekwować swoje prawo do udziału w konsultacjach oraz do tego, by osoby drugie nie powstrzymywały ich przed zaangażowaniem. Działania te obejmują podnoszenie świadomości na temat prawa osób niepełnosprawnych do udziału w życiu publicznym i politycznym wśród członków rodzin, usługodawców i pracowników sektora publicznego. Państwa Strony muszą wprowadzić mechanizmy mające na celu zdemaskowanie konfliktu interesów przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych lub innych podmiotów, by zapobiegać negatywnemu wpływowi jaki mają oni na autonomię, wolę i preferencje osób niepełnosprawnych.

53. By wypełnić zobowiązanie wynikające z Artykułu 4 (3), Państwa Strony muszą przyjąć ramy prawne i regulacyjne oraz procedury mające na celu zagwarantowanie pełnego i równego zaangażowania osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w procesy decyzyjne oraz opracowywanie prawa i strategii dotyczących kwestii związanych z osobami niepełnosprawnymi, w tym takich przepisów, rozwiązań prawnych, strategii i planów działania. Państwa Strony muszą potwierdzić postanowienia, które przyznają organizacjom osób niepełnosprawnych miejsca, na przykład, w komitetach stałych i/lub okresowych zespołach problemowych, poprzez nadanie im prawa do wybierania aktywnych członków tych organów.

54. Państwa Strony muszą stworzyć i nadzorować formalne procedury konsultacyjne, w tym planowanie badań, spotkań i innych metod, ustalanie odpowiednich ram czasowych, wczesne angażowanie organizacji osób niepełnosprawnych oraz wczesne, terminowe i szerokie rozpowszechnianie odpowiednich informacji na temat każdego procesu. Państwa Strony muszą, w porozumieniu z organizacjami osób niepełnosprawnych, opracować dostępne narzędzia elektroniczne służące konsultacjom i/lub udostępnić alternatywne metody konsultacji w dostępnym formacie cyfrowym. By zagwarantować, że nikt nie zostanie pominięty podczas procesu konsultacyjnego, Państwa Strony muszą mianować osoby, których rolą będzie kontrola obecności, zwracanie uwagi na grupy niedoreprezentowane oraz zagwarantowanie sytuacji, w której spełnione są kryteria z zakresu dostępności i racjonalnego dostosowania. W podobnym duchu, Państwa te muszą zagwarantować, że organizacje osób niepełnosprawnych reprezentujące wszystkie takie osoby są zaangażowane i biorą udział w konsultacjach, poprzez

umożliwienie dostępu do informacji na temat kryteriów z zakresu dostępności i racjonalnego dostosowania.

55. Państwa Strony muszą konsultować się z organizacjami osób niepełnosprawnych oraz angażować je przy przeprowadzaniu badań wstępnych oraz analiz służących tworzeniu strategii. Publiczne fora bądź procesy konsultacji projektów strategii muszą być w pełni dostosowane do uczestnictwa w nich osób niepełnosprawnych.

56. Państwa Strony muszą zagwarantować, że udział organizacji osób niepełnosprawnych w procesach monitorowania, za pośrednictwem niezależnych programów monitorowania, oparty jest na przejrzystych procedurach, właściwym zakresie czasu i wcześniejszym rozpropagowaniu odpowiednich informacji. Systemy monitorowania i oceny muszą badać poziom zaangażowania organizacji osób niepełnosprawnych we wszelkie strategie i programy oraz zagwarantować sytuację, w której opinie takich osób traktowane są priorytetowo. By wypełnić swoje podstawowe zobowiązanie z zakresu świadczenia usług, Państwa Strony muszą rozważyć zawarcia partnerstwa z organizacjami osób niepełnosprawnych, by uzyskać informacje od samych użytkowników tych usług.²⁵

57. Korzystnym byłoby gdyby Państwa Strony zachęcały do utworzenia pojedynczej, zjednoczonej oraz zróżnicowanej koalicji organizacji osób niepełnosprawnych, która włącza wszystkie odmiany niepełnosprawności oraz szanuje ich różnorodność i równość jak również gwarantuje zaangażowanie i udział tych organizacji w krajowym procesie monitorowania Konwencji. Ogólnie pojęte organizacje obywatelskie nie mogą reprezentować bądź powielać działań organizacji osób niepełnosprawnych.²⁶

58. Propagowanie działalności rzeczniczej oraz uwłasnowolnienia osób niepełnosprawnych to kluczowy element ich uczestnictwa w sprawach publicznych; proces ten wymaga rozwinięcia umiejętności technicznych, administracyjnych i komunikacyjnych jak również ułatwienia dostępu do informacji i narzędzi z zakresu ich praw, przepisów oraz kształtowania polityki.

59. Bariery, jakie osoby niepełnosprawne napotykać na drodze do edukacji włączającej, ograniczają możliwości i lekceważą potencjał tych osób dotyczący zaangażowania w publiczne podejmowanie decyzji, co ma z kolei wpływ na instytucjonalny potencjał organizacji, których są one członkami. Bariery w dostępie do transportu publicznego, braki w zakresie racjonalnego dostosowania oraz niski bądź niewystarczający dochód, jak również bezrobocie wśród niepełnosprawnych również stanowią czynniki ograniczające potencjał tych osób w zakresie aktywności obywatelskiej.

60. Państwa Strony muszą wzmacniać potencjał organizacji osób niepełnosprawnych w zakresie uczestnictwa we wszystkich etapach kształtowania polityki, poprzez prowadzenie szkoleń na temat rozwijania potencjału oraz modelu niepełnosprawności opartego na prawach człowieka, w tym przez niezależne finansowanie. Państwa Strony muszą ponadto wspierać osoby niepełnosprawne oraz reprezentujące je organizacje w rozwijaniu kompetencji, wiedzy i umiejętności potrzebnych do prowadzenia niezależnej działalności rzeczniczej w zakresie pełnego i efektywnego uczestnictwa w społeczeństwie oraz we wprowadzeniu silniejszych zasad demokratycznego zarządzania, jak respektowanie praw człowieka, rządu prawa, transparentność, odpowiedzialność, pluralizm i uczestnictwo. Ponadto, Państwa Strony muszą służyć wsparciem w zakresie informacji na temat dostępu do środków finansowych i sposobu w jaki można zdywersyfikować źródła wsparcia.²⁷

25 A/71/314, [Raport Specjalnej Wysłanniczki Rady Praw Człowieka dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 65–66.

26 CRPD/C/ESP/CO/1, [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Hiszpanii], par. 6; oraz CRPD/C/NZL/CO/1, [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Nowej Zelandii], par. 4.

27 A/HRC/31/62, [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 47–50.

61. Państwa Strony muszą zagwarantować sytuację, w której organizacje osób niepełnosprawnych mogą swobodnie i łatwo rejestrować się oraz pozyskiwać środki finansowe ze źródeł krajowych i międzynarodowych, w tym od osób prywatnych, prywatnych firm, wszystkich prywatnych i publicznych fundacji, organizacji obywatelskich oraz organizacji państwowych, regionalnych i międzynarodowych.²⁸ Rekomendacją Komitetu jest, by Państwa Strony przyjęły kryteria dotyczące przydzielania środków na konsultacje, w tym poprzez:

(a) Przekazywanie środków bezpośrednio organizacjom osób niepełnosprawnych, bez pośrednictwa osób trzecich;

(b) Przydzielanie środków w pierwszej kolejności tym organizacjom osób niepełnosprawnych, które skupiają się na działalności rzeczniczej w zakresie praw osób niepełnosprawnych;

(c) Przydzielanie specjalnych środków organizacjom niepełnosprawnych kobiet i dzieci, by umożliwić tym grupom pełne i efektywne uczestnictwo w procesie opracowywania i wdrażania praw i strategii oraz w programach monitorowania;²⁹

(d) Dystrybuowanie środków po równo pomiędzy różnymi organizacjami osób niepełnosprawnych, w tym na podstawowe potrzeby instytucjonalne, a nie wyłącznie na konkretne projekty;

(e) Zagwarantowanie organizacjom osób niepełnosprawnych autonomii w zakresie decydowania o planie działalności, niezależnie od źródeł finansowania;

(f) Rozróżnianie pomiędzy środkami na prowadzenie organizacji osób niepełnosprawnych, a środkami na projekty takich organizacji;

(g) Udostępnianie środków wszystkim organizacjom osób niepełnosprawnych, w tym organizacjom o charakterze samorzecznym i/lub takim, które nie uzyskały statusu prawnego z powodu przepisów, które odbierają ich członkom zdolność do czynności prawnych oraz uniemożliwiają rejestrację ich organizacji;

(h) Przyjęcie i wdrożenie procedur składania wniosków w dostępnej formie.

62. Państwa Strony muszą zagwarantować sytuację, w której organizacje osób niepełnosprawnych mają dostęp do funduszy krajowych, które mają wspierać ich działalność, tak by uniknąć sytuacji, w której muszą one opierać się wyłącznie na źródłach zewnętrznych, co ogranicza ich zdolność powoływania trwałych struktur organizacyjnych.³⁰ Organizacjom osób niepełnosprawnych, które mają wsparcie ze środków publicznych i prywatnych, uzupełnione opłatami członkowskimi łatwiej jest zapewnić udział tych osób we wszystkich formach politycznego i administracyjnego podejmowania decyzji, zagwarantować im wsparcie, jak również stworzyć i poprowadzić różne i indywidualne aktywności społeczne skierowane do tej grupy.

63. Państwa Strony muszą zagwarantować właściwe i wystarczające finansowanie organizacjom osób niepełnosprawnych poprzez uruchomienie odpowiedzialnego uznanego prawnie mechanizmu formalnego, na przykład funduszy powierniczych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

64. Państwa Strony muszą zwiększyć środki publiczne przeznaczane na tworzenie i wzmacnianie tych organizacji osób niepełnosprawnych, które reprezentują osoby z różnymi dysfunkcjami. Państwa te muszą również zagwarantować tym

28 A/HRC/20/27, [Raport Specjalny dotyczący prawa do wolności zgromadzeń oraz zrzeszania się], par. 67–68.

29 CRPD/C/1/Rev.1, annex., [Zasady Procedury CRPD]

30 A/71/314, [Raport Specjalnej Wysłanniczki Rady Praw Człowieka dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 65–66.

organizacjom dostęp do funduszy krajowych, w tym poprzez ulgi podatkowe i zwolnienie z podatku od spadku jak również udział w krajowej loterii pieniężnej.³¹ Państwa Strony muszą promować i ułatwiać dostęp organizacji osób niepełnosprawnych do środków zagranicznych w ramach współpracy międzynarodowej oraz pomocy rozwojowej, w tym również na poziomie regionalnym, na identycznych zasadach jak inne organizacje pozarządowe działające w obszarze praw człowieka.

65. Państwa Strony muszą opracować stabilne mechanizmy i procedury, które zagwarantują skuteczne sankcje na wypadek nieprzestrzegania zobowiązań wynikających z Artykułów 4 (3) oraz 33 (3). Przestrzeganie musi podlegać monitoringowi niezależnych organów, na przykład biura rzecznika czy komisji parlamentarnej, które to organa mogą wszczynać procedury mające na celu pociągnięcie władz do odpowiedzialności. Jednocześnie organizacje osób niepełnosprawnych muszą mieć możliwość wszczęcia działań prawnych przeciw podmiotom, w sytuacji gdy rzeczony podmioty nie przestrzegają Artykułów 4 (3) oraz 33 (3).³² Takie mechanizmy muszą stanowić część ram prawnych w ramach których odbywa się proces konsultacji i zaangażowania organizacji osób niepełnosprawnych, jak również element krajowych przepisów antidyskryminacyjnych,³³ na wszystkich szczeblach, na których podejmowane są decyzje.

66. Państwa Strony muszą wprowadzić skuteczne środki prawne, w tym te o charakterze zbiorowym, bądź pozwy zbiorowe, by wyegzekwować przestrzeganie prawa osób niepełnosprawnych do uczestnictwa. Władze publiczne mogą znacząco przyczynić się do zagwarantowania osobom niepełnosprawnym dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sytuacjach, które negatywnie oddziałują na prawa tych osób.³⁴ Skuteczne środki prawne to, na przykład, : (a) zawieszenie procedury; (b) powrót do wcześniejszego etapu procedury, w celu zagwarantowania konsultacji i angażowania organizacji osób niepełnosprawnych; (c) opóźnienie wdrożenia decyzji do momentu przeprowadzenia właściwych konsultacji; lub (d) całkowite bądź częściowe unieważnienie decyzji, z powodu jej niezgodności z Artykułami 4 (3) oraz 33 (3).

IV. Związek z innymi postanowieniami Konwencji

67. Artykuł 3 podaje zestaw nadrzędnych zasad, którymi należy kierować się przy interpretacji i wdrażaniu Konwencji. Zasady te to, między innymi, „pełne i efektywne uczestnictwo i włączenie społeczne”, co oznacza, że udział osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, odnosi się do Konwencji jako całości.³⁵

68. Jako element zobowiązań ogólnych Państw Stron, Artykuł 4 (3) ma zastosowanie do Konwencji jako całości i jest istotny przy wdrażaniu wszystkich wynikających z niej zobowiązań.

69. Paragrafy 1, 2 oraz 5 Artykułu 4 mają kluczowe znaczenie przy wdrażaniu paragrafu 3 tego samego Artykułu, ponieważ obejmują one podstawowe zobowiązania Państw Stron, jak również rozciągają się na wszystkie części państw federalnych, bez żadnych ograniczeń lub wyjątków, odnosząc się do wprowadzenia

31 A/59/401, [Raport Specjalnego Reprezentanta Sekretarza Generalnego dotyczący obrońców praw człowieka], par. 82 (l) i (t); oraz A/HRC/31/62 [Raport Specjalnej Wysłanniczki do Mołdawii dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 51–54.

32 A/71/314, [Raport Specjalnej Wysłanniczki Rady Praw Człowieka dotyczący praw osób niepełnosprawnych], par. 68–69.

33 Komentarz ogólny Nr 6, par. 72.

34 Ibidem., par. 73 (h).

35 Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Monitoring Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych: Wytyczne dla Urzędników Monitorujących prawa Człowieka, 17 seria szkoleń (Nowy Jork i Genewa, 2010).

niezbędnych struktur oraz strategii i podjęcia kroków potrzebnych do przestrzegania Konwencji.

70. Strategie mające propagować równość i niedyskryminację osób niepełnosprawnych, opisane w Artykule 5, należy przyjąć i monitorować przestrzegając Artykułów 4 (3) oraz 33 (3).³⁶ Ścisłe konsultacje i aktywne angażowanie organizacji osób niepełnosprawnych, które reprezentują różnorodność społeczeństwa, jest kluczowym składnikiem przyjęcia i monitorowania takich rozwiązań prawnych i materiałów szkoleniowych - w tym akcji afirmatywnych, które promują faktyczną równość.

71. Procedury konsultacyjne nie mogą wykluczać osób niepełnosprawnych ani dyskryminować kogokolwiek ze względu na dysfunkcję. Procedury te i związane z nimi materiały muszą mieć charakter włączający i dostępny dla osób niepełnosprawnych oraz uwzględniać terminy i wsparcie techniczne dotyczące zaangażowania tych osób na wczesnym etapie procesu konsultacyjnego. We wszystkich procesach debaty i konsultacji należy świadczyć rozwiązania z zakresu racjonalnego dostosowania, a prawo i rozwiązania z tego zakresu muszą być tworzone w ścisłej współpracy i przy aktywnym zaangażowaniu organizacji osób niepełnosprawnych.

72. Artykuł 6 Konwencji nakłada obowiązek podjęcia kroków mających zagwarantować pełny rozwój oraz upodmiotowienie niepełnosprawnych kobiet i dziewczynek. Państwa Strony muszą wspierać i ułatwiać tworzenie organizacji niepełnosprawnych kobiet i dziewczynek, czyniąc z tego działania mechanizm umożliwiający udział tej grupy w życiu publicznym, na równych zasadach z niepełnosprawnymi mężczyznami, za pośrednictwem ich własnych organizacji. Państwa Strony muszą uznać prawo niepełnosprawnych kobiet do reprezentowania samych siebie i organizowania się, jak również ułatwiać efektywne zaangażowanie tej grupy w ścisłe konsultacje związane z Artykułami 4 (3) oraz 33 (3). Ponadto niepełnosprawne kobiety i dziewczynki należy na równych zasadach włączać we wszystkie etapy i organa zajmujące się wdrożeniem oraz w niezależne programy monitorowania. Wszystkie organa, mechanizmy oraz procedury konsultacyjne muszą dotyczyć niepełnosprawności, mieć charakter włączający i gwarantować równość płci.

73. Niepełnosprawne kobiety muszą być częścią władz organizacji osób niepełnosprawnych na równych zasadach z niepełnosprawnymi mężczyznami oraz otrzymać przestrzeń i siłę sprawczą w obrębie parasolowych organizacji osób niepełnosprawnych poprzez równą reprezentację, komitety kobiece, programy upodmiotowiające, itd. Państwa Strony muszą uznać gwarancję udziału niepełnosprawnych kobiet, w tym kobiet, które podlegają jakiegokolwiek formie kurateli bądź instytucjonalizacji, za wstępny warunek konieczny do opracowywania, wdrażania i monitorowania wszelkich środków, które wpływają na ich życie. Niepełnosprawne kobiety muszą mieć możliwość udziału w tych procesach decyzyjnych, które odnoszą się do kwestii mających wyłączny bądź nieproporcjonalny wpływ na tą grupę oraz ogólnie na rozwiązania z dziedziny praw kobiet i równości płci, z zakresu zdrowia i praw reprodukcyjnych oraz wszelkich form przemocy ze względu na płeć.

74. Artykuły 4 (3) oraz 33 (3) odgrywają fundamentalną rolę przy wdrażaniu praw dzieci niepełnosprawnych w takiej formie jak je ujęto w Artykule 7. Państwa Strony muszą podjąć kroki mające na celu zagwarantowanie uczestnictwa dzieci niepełnosprawnych oraz aktywnego zaangażowania tej grupy, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, we wszystkich wymiarach planowania, wdrażania, monitorowania oraz oceny istotnych przepisów, strategii, usług oraz programów, które mają wpływ na ich życie - w szkole i w społeczności, na poziomie lokalnym, krajowym oraz międzynarodowym. Celem uczestnictwa jest uwłasnowolnienie dzieci niepełnosprawnych oraz uznanie przez podmioty odpowiedzialne faktu iż

członkowie tej grupy są posiadaczami praw, którzy mogą odgrywać aktywną rolę w swojej społeczności i społeczeństwie. Proces ten odbywa się na różnych poziomach, rozpoczynając się od uznania prawa tej grupy do bycia wysłuchanym a przechodząc do aktywnego zaangażowania w realizację własnych praw.³⁷

75. Państwa Strony muszą zagwarantować dzieciom niepełnosprawnym wsparcie w zakresie podejmowania przez nie decyzji poprzez, między innymi, wyposażenie ich w - oraz umożliwienie im korzystania z - wszelkich sposobów komunikacji potrzebnych do tego, by ułatwić im wyrażanie poglądów,³⁸ w tym informacje w formie przyjaznym dzieciom oraz odpowiednie wsparcie samorządności, jak również zagwarantowanie właściwego wyszkolenia fachowców pracujących z takimi dziećmi.³⁹ Państwa Strony muszą ponadto udostępnić dzieciom niepełnosprawnym wsparcie, pomoc i procedury dostosowane do ich dysfunkcji i wieku. Uczestnictwo tych organizacji należy traktować jako element niezbędny w konsultacjach dotyczących konkretnych kwestii, które mają dla tej grupy znaczenie, natomiast poglądy tej grupy należy traktować z należytą uwagą, uwzględniając wiek i dojrzałość.

76. Artykuł 4 (3) ma szczególne znaczenie w kwestii podnoszenia świadomości (Artykuł 8). Komitet przypomina rekomendacje dla Państw Stron w zakresie wdrożenia, przy udziale organizacji osób niepełnosprawnych, systemowych programów podnoszących świadomość, w tym kampanii medialnych w programach radiowych i telewizyjnych, których celem jest ukazywanie osób niepełnosprawnych w ich różnorodności jako posiadaczy praw.⁴⁰ Kampanie podnoszące świadomość oraz programy szkoleniowe skierowane do urzędników sektora publicznego muszą być zgodne z postanowieniami Konwencji oraz zbudowane na modelu niepełnosprawności opartym na prawach człowieka, by zwalczyć głębokie społeczne stereotypy dotyczące płci i niepełnosprawności.

77. By organizacje osób niepełnosprawnych mogły we właściwy sposób uczestniczyć w procesie konsultowania i monitorowania, dostępność tych procesów musi być na optymalnym poziomie, (Artykuł 9) dotyczy to procedur, mechanizmów, informacji oraz komunikacji, obiektów i budynków, w tym racjonalnego dostosowania. Państwa Strony muszą opracować, przyjęc i wdrożyć międzynarodowe standardy dostępności oraz te dotyczące procesu projektowania uniwersalnego, na przykład w dziedzinie technologii informacyjnej i komunikacyjnej,⁴¹ by zagwarantować ścisłe konsultacje z i aktywnym zaangażowaniem organizacji osób niepełnosprawnych.⁴²

78. W sytuacjach ryzyka i kryzysu humanitarnego (Artykuł 11) istotne jest, by Państwa Strony oraz organizacje humanitarne zagwarantowały aktywne uczestnictwo, koordynację ze strony oraz rzeczowe konsultacje z organizacjami osób niepełnosprawnych wszystkich szczebli, w tym tych reprezentujących niepełnosprawne kobiety, mężczyzn i dzieci w każdym wieku. Sytuacja ta wymaga aktywnego zaangażowania organizacji osób niepełnosprawnych w proces opracowywania, wdrażania oraz monitorowania przepisów i strategii kryzysowych, jak również ustalenia priorytetów w zakresie dystrybucji pomocy, zgodnie z Artykułem 4 (3). Państwa Strony muszą promować tworzenie organizacji niepełnosprawnych osób wewnętrznie przesiedlonych bądź uchodźców, którzy

37 Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci, "Ramy koncepcyjne służące do mierzenia udziału młodzieży" (Marzec 2018). Dostępny on-line na: www.unicef.org/adolescence/files/Conceptual_Framework_for_Measuring_Outcomes_of_Adolescent_Participation_March_2018.pdf.

38 Komitet Praw Dziecka, Komentarz ogólny nr 12, par. 21.

39 Ibidem., par. 34.

40 CRPD/C/MDA/CO/1, [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Mołdawii], par. 19; CRPD/C/AZE/CO/1, [Obserwacje Końcowe dotyczące wstępnego raportu na temat Azerbejdżanu], par. 21; oraz CRPD/C/TUN/CO/1, [Obserwacje Końcowe Komitetu ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych – Tunezja], par. 21.

41 Komentarz ogólny Nr 2 (2014) na temat dostępności, par 5–7 oraz 30.

42 Ibidem., par. 16, 25 oraz 48.

dzięki temu będą mogli propagować swoje prawa w każdej sytuacji ryzyka, w tym podczas konfliktów zbrojnych.

79. Równość wobec prawa (Artykuł 12) gwarantuje wszystkim osobom niepełnosprawnym prawo do egzekwowania ich zdolności prawnej/do czynności prawnych, a w konsekwencji do egzekwowania równego wyboru i kontroli nad decyzjami, które ich dotyczą. Równość wobec prawa jest wstępnym warunkiem koniecznym do bezpośrednich i skutecznych konsultacji oraz zaangażowania osób niepełnosprawnych w opracowywanie oraz wdrażanie przepisów i strategii mających na celu wdrożenie Konwencji. Komitet rekomenduje sytuację, w której nieprzestrzeganie Artykułu 12 w żadnym wypadku nie może anulować obowiązku włączającego wdrażania Artykułów 4 (3) oraz 33 (3). Przepisy i strategie należy zmodyfikować w taki sposób, by odnieść się do kwestii bariery na drodze do uczestnictwa związanej z odbieraniem zdolności prawnej/do czynności prawnych.

80. Komitet przypomina treść swojego Komentarza ogólnego Nr 1 (2014) na temat równości wobec prawa, w którym stwierdza on iż zdolność prawna/do czynności prawnych stanowi klucz do uzyskania pełnego i efektywnego uczestnictwa w społeczeństwie oraz w procesach decyzyjnych i w związku z tym powinna zostać zagwarantowana wszystkim osobom niepełnosprawnym, w tym osobom z niepełnosprawnością intelektualną, osobom ze spektrum autyzmu oraz osobom z odczuwaną dysfunkcją psychospołeczną, jak i dzieciom niepełnosprawnym, za pośrednictwem ich organizacji. Państwa Strony muszą zagwarantować dostępność rozwiązań z zakresu wspieranego podejmowania decyzji, by umożliwić uczestnictwo w kształtowaniu polityki i konsultacjach w sposób, który respektuje osobistą autonomię, wolę oraz preferencje.

81. Prawo osób niepełnosprawnych do dostępu do wymiaru sprawiedliwości (Artykuł 13) wskazuje, że osoby niepełnosprawne mają prawo do uczestnictwa w całym systemie wymiaru sprawiedliwości na równych zasadach z innymi obywatelami. Uczestnictwo to przybiera różne formy i obejmuje osoby niepełnosprawne występujące w rolach, na przykład, powodów, ofiar, pozwanych, sędziów, członków ławy przysięgłych oraz prawników, jako część demokratycznego systemu, który przyczynia się do dobrego sposobu zarządzania.⁴³ Ścisłe konsultacje z osobami niepełnosprawnymi za pośrednictwem reprezentujących je organizacji są kluczowe we wszystkich procesach uchwalania i/lub nowelizowania prawa, przepisów, strategii oraz programów, które odnoszą się do udziału takich osób w systemie wymiaru sprawiedliwości.

82. By zapobiegać wszelkim formom wyzysku, przemocy i wykorzystywania (Artykuł 16), Państwa Strony muszą zagwarantować sytuację, w której wszystkie obiekty i programy tworzone z zamiarem służenia osobom niepełnosprawnym są skutecznie monitorowane przez niezależne władze. Komitet zauważa iż naruszenia praw osób niepełnosprawnych nadal mają miejsce w placówkach, które „służą” takim osobom, jak na przykład instytucje psychiatryczne i/lub opiekuńcze. Zgodnie z Artykułem 33 (3), oznacza to iż niezależnie od tego, czy działania niezależnego organu monitorującego, który wykonuje swoje zadanie zgodnie z Artykułem 16 (3), pokrywa się z działaniami w ramach niezależnego programu monitorowania działającego zgodnie z Artykułem 33 (2), organizacje obywatelskie, w tym organizacje osób niepełnosprawnych, muszą być aktywnie zaangażowane w proces monitorowania tych obiektów i usług.

83. Komitet przypomina treść swojego Komentarza ogólnego Nr 5 (2017) na temat niezależnego życia i bycia częścią społeczności, w którym stwierdza on, że konsultacje z osobami niepełnosprawnymi oraz aktywne zaangażowanie tej grupy poprzez reprezentujące ją organizacje jest kluczowe przy przyjmowaniu wszelkich planów i strategii jak również dla działań kontrolnych i monitorowania przy

wdrażaniu prawa do niezależnego życia w społeczności (Artykuł 19). Aktywne angażowanie oraz konsultacje na wszystkich szczeblach procesu decyzyjnego muszą obejmować wszystkie osoby niepełnosprawne. Należy zaangażować osoby niepełnosprawne, w tym te żyjące obecnie w instytucjach, w planowanie, wdrażanie i monitorowanie strategii deinstytucjonalizacyjnych oraz w opracowywanie usług wsparcia, uwzględniając ich opinie.⁴⁴

84. Dostęp do informacji (Artykuł 21) jest konieczny organizacjom osób niepełnosprawnych do tego, by mogły być zaangażowane i w pełni uczestniczyć w procesie monitorowania oraz swobodnie wyrażać opinie na jego temat. Takie organizacje muszą otrzymywać informacje w dostępnych formatach, w tym w formie cyfrowej i za pośrednictwem technologii odpowiednich dla wszystkich rodzajów niepełnosprawności, terminowo i bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Obejmuje to język migowy, wersję łatwą do czytania i zrozumienia, przejrzysty język, alfabet Braille'a oraz komunikację wspomagającą i alternatywną jak również wszelkie inne dostępne sposoby komunikacji, wybrane przez osoby niepełnosprawne do komunikacji oficjalnej. Z odpowiednim wyprzedzeniem należy udostępnić wszelkie informacje dotyczące konsultacji, w tym konkretne dane finansowe, statystyczne i inne, które są niezbędne do wydania świadomej opinii.

85. By zagwarantować prawo do edukacji włączającej (Artykuł 24), zgodnie z Komentarzem ogólnym Komitetu nr 4 (2016) na temat prawa do edukacji włączającej, Państwa Strony muszą konsultować się z osobami niepełnosprawnymi i aktywnie angażować tę grupę, w tym dzieci niepełnosprawne, za pośrednictwem reprezentujących ją organizacji, we wszystkie etapy planowania, wdrażania, monitorowania i oceny strategii i przepisów prawa z zakresu edukacji włączającej.⁴⁵ Edukacja włączająca jest kluczowa dla uczestnictwa osób niepełnosprawnych w takim wymiarze, jaki opisano w Artykułach 4 (3) oraz 33 (3). Edukacja pozwala ludziom rozkwitać i zwiększa prawdopodobieństwo uczestnictwa w społeczeństwie, co jest niezbędne, by zagwarantować wdrożenie i monitorowanie Konwencji. Państwa Strony muszą zagwarantować, że zarówno publiczne jak i prywatne placówki oświatowe konsultują się z osobami niepełnosprawnymi oraz fakt, że poglądy tych osób traktowane są z należytą uwagą.

86. Uchwalanie wszystkich rozwiązań dotyczących prawa osób niepełnosprawnych do pracy i zatrudnienia (Artykuł 27) musi odbywać się w konsultacji i przy zaangażowaniu organizacji reprezentujących te osoby. Celem tych rozwiązań powinno być zagwarantowanie dostępu do zatrudnienia; promowanie pracy na otwartym, włączającym, niedyskryminacyjnym, dostępnym oraz pełnym konkurencji rynku i środowisku pracy; zagwarantowanie równości szans oraz płci; oraz zagwarantowanie racjonalnego dostosowania i wsparcia dla wszystkich osób niepełnosprawnych.

87. Realizacja prawa do odpowiedniego poziomu życia i ochrony socjalnej (Artykuł 28) jest bezpośrednio powiązana z Artykułem 4 (3). Uczestnictwo organizacji osób niepełnosprawnych w tworzeniu publicznych strategii jest kluczowe dla tego, by zagwarantować, iż władze Państw Stron zajmą się konkretnymi sytuacjami wykluczenia, nierówności i ubóstwa występującymi wśród osób niepełnosprawnych i ich rodzin. W szczególności, Państwa Strony muszą współpracować z organizacjami osób niepełnosprawnych i tymi spośród tych osób, które są bezrobotne, nie mają stałego dochodu lub nie mogą pracować ze względu na dorozumianą utratę korzyści bądź świadczeń, z mieszkańcami obszarów wiejskich lub odległych terenów oraz reprezentantami ludów rdzennych, kobietami i osobami starszymi. Przy podejmowaniu oraz modyfikowaniu kroków, strategii, programów oraz prawa związanego z wdrożeniem Artykułu 28 oraz w procesie monitorowania tegoż, Państwa Strony muszą ściśle konsultować się z organizacjami osób niepełnosprawnych oraz aktywnie angażować te z nich, które reprezentują wszystkie

osoby niepełnosprawne, by zagwarantować sytuację, w której niepełnosprawność jest w centrum uwagi, a potrzeby tych osób traktowane są z należytą uwagą.

88. Prawo osób niepełnosprawnych do uczestnictwa w życiu politycznym i publicznym (Artykuł 29) ma ogromne znaczenie, jeżeli chodzi o kwestię zagwarantowania osobom niepełnosprawnym równości szans w obszarze pełnego i efektywnego włączenia i uczestnictwa społecznego. Bierne i czynne prawo wyborcze stanowi istotny element prawa do uczestnictwa, ponieważ wybrani przedstawiciele podejmują decyzje dotyczące programów politycznych i stanowią klucz do zagwarantowania wdrożenia i monitorowania Konwencji oraz poruszania praw i interesów tej grupy.

89. Państwa Strony, w ścisłej konsultacji z organizacjami osób niepełnosprawnych, muszą uchylać prawo, które pozwoli tym osobom niepełnosprawnym, które wymagają pomocy, głosować samodzielnie. Mogą one potrzebować dostosowania stanowiska do głosowania (w dniu wyborów bądź przy głosowaniu korespondencyjnym), w wyborach krajowych i lokalnych oraz krajowych referendach.

90. Z osobami o wszystkich lub wielu niepełnosprawnościach należy konsultować się i angażować je, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, przy procesie wdrażania i zbierania danych oraz informacji (Artykuł 31).

91. Państwa Strony muszą wprowadzić ujednoczony system gromadzenia danych, by gromadzić te dane, które są jakościowo dobre, wystarczające, aktualne i wiarygodne oraz zdezagregowane pod względem płci, wieku, pochodzenia etnicznego, populacji wiejskiej/miejskiej, rodzaju dysfunkcji oraz statusu społecznoekonomicznego, dotyczące wszystkich osób niepełnosprawnych oraz ich dostępu do ich praw zawartych w Konwencji. Państwa te powinny wprowadzić system umożliwiający tworzenie i wdrażanie rozwiązań wprowadzających Konwencję w życie poprzez bliską współpracę z organizacjami osób niepełnosprawnych i poprzez wykorzystanie pracy Waszyngtońskiej Grupy ds. Statystyk Dotyczących Niepełnosprawności. Należy ponadto korzystać z dodatkowych narzędzi do gromadzenia danych, by uzyskać informacje dotyczące sposobu postrzegania i nastawienia oraz, by uwzględnić te grupy, które pomijają badacze z Waszyngtonu.

92. Przy podejmowaniu decyzji dotyczących wdrożenia współpracy międzynarodowej (Artykuł 32), bliska współpraca z osobami niepełnosprawnymi oraz angażowanie tej grupy, za pośrednictwem reprezentujących ją organizacji, jest istotne ze względu na to, by przyjmowane rozwiązania z zakresu rozwoju były zgodne z Konwencją. Należy konsultować się z organizacjami osób niepełnosprawnych oraz angażować je na każdym etapie opracowywania, wdrażania oraz monitorowania planów, programów oraz projektów z dziedziny współpracy międzynarodowej, w tym Agendy Zrównoważonego Rozwoju 2030 i Ramowego Programu Działań na lata 2015-2030 na rzecz ograniczenia ryzyka katastrof.

93. Artykuł 34 (3) jest istotny jeśli chodzi o respektowanie kryteriów członkostwa w Komitecie. Zobowiązuje to Państwa Strony do zwracania należytej uwagi na postanowienie zawarte w Artykule 4 (3) przy wyborze kandydatów. W związku z tym, przed wyborem kandydatów Państwa Strony muszą ściśle konsultować się z organizacjami osób niepełnosprawnych i aktywnie je angażować. Należy przyjąć krajowe rozwiązania prawne i procedury, by prowadzić transparentne i partycypacyjne procedury, które angażują organizacje osób niepełnosprawnych i uwzględniają wyniki konsultacji, co znajduje odzwierciedlenie w ostatecznym wyborze.

V. Wdrożenie na poziomie krajowym

94. Komitet zauważa iż Państwa Strony mogą na poziomie krajowym napotkać trudności przy wdrażaniu prawa osób niepełnosprawnych do konsultacji i angażowania ich w opracowywanie, wdrażanie i monitorowanie przepisów i strategii potrzebnych do wdrożenia Konwencji. W świetle treści normatywnej oraz zobowiązań przedstawionych powyżej, Państwa-Strony muszą, między innymi, podjąć następujące kroki w celu zagwarantowania pełnego wdrożenia Artykułów 4 (3) oraz 33 (3):

(a) Zniesienie wszelkich przepisów, w tym tych odbierających zdolność prawną/do czynności prawnych, które uniemożliwiają jakiegokolwiek osobie niepełnosprawnej, bez względu na rodzaj dysfunkcji, udział w konsultacjach oraz aktywne zaangażowanie za pośrednictwem reprezentujących ją organizacji;

(b) Stworzenie środowiska sprzyjającego powstawaniu i funkcjonowaniu organizacji osób niepełnosprawnych, poprzez przyjęcie takich ram działania, które sprzyjają ich tworzeniu i funkcjonowaniu. Działanie takie obejmuje niezależność takich organizacji od Państwa oraz ich autonomię; utworzenie, wdrożenie oraz dostęp do właściwych mechanizmów finansowania, w tym funduszy publicznych i współpracy międzynarodowej; oraz świadczenie wsparcia, w tym pomocy technicznej w upodmiotowieniu i budowie potencjału.

(c) Wprowadzenie zakazu wszelkich praktyk zastraszania, nękania lub akcji odwetowych wobec jednostek i organizacji propagujących swoje prawa wynikające z Konwencji, zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym. Państwa Strony muszą przyjąć mechanizmy, które ochronią osoby niepełnosprawne i reprezentujące je organizacje przed zastraszaniem, nękaniami oraz akcjami odwetowymi, również podczas współpracy z Komitetem lub innymi organami międzynarodowymi lub mechanizmami z zakresu praw człowieka;

(d) Wspieranie tworzenia parasolowych organizacji osób niepełnosprawnych, które koordynują i reprezentują działania członków, oraz pojedynczych organizacji osób niepełnosprawnych z różnymi dysfunkcjami, by zagwarantować ich włączenie i pełne uczestnictwo, w tym tych najbardziej niedoreprezentowanych, w procesie monitorowania. Gdy Państwo-Strona napotyka przeszkody na drodze do angażowania każdej organizacji osób niepełnosprawnych w proces decyzyjny, może ono zaangażować jedynie przedstawicieli takich organizacji w działanie stałych bądź okresowych zespołów problemowych, w wypadku gdy nie można tego osiągnąć z organizacją parasolową bądź koalicją organizacji;

(e) Przyjęcie prawa, które uznaje prawo do uczestnictwa i zaangażowania organizacji osób niepełnosprawnych oraz przepisów wprowadzających jasne procedury konsultacji na wszystkich szczeblach. Rozwiązania te muszą umożliwiać obowiązkowe wysłuchania publiczne przed przyjęciem decyzji oraz zawierać postanowienia nakładające wymóg wyraźnych ram czasowych, dostępności konsultacji oraz zobowiązanie do zapewnienia racjonalnego dostosowania i wsparcia. Można to osiągnąć poprzez zawarcie w prawie i przepisach wyraźnych odniesień do uczestnictwa oraz wyboru przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych.

(f) Utworzenie stałych mechanizmów konsultacji z organizacjami osób niepełnosprawnych, w tym okrągłe stoły, debaty uczestniczące, wysłuchania publiczne, badania oraz konsultacje internetowe, przy respektowaniu autonomii tych organizacji, tak jak to wskazano w paragrafach 11, 12 oraz 50. Działanie to może również przybrać formę krajowej rady doradczej, jak przedstawicielska krajowa rada ds. niepełnosprawności - reprezentująca organizacje osób niepełnosprawnych.

(g) Zagwarantowanie oraz wspieranie uczestnictwa osób niepełnosprawnych za pośrednictwem organizacji tych osób, odzwierciedlających

różnorodność tego środowiska, w tym stan zdrowia i miejsce urodzenia, wiek, rasa, płeć, język, pochodzenie, w tym narodowe, etnicznie rdzenne bądź społeczne, orientacja seksualna oraz tożsamość płciowa, interplciowość, przynależność religijna i polityczna, status migranta, rodzaj dysfunkcji bądź inne kryterium;

(h) Współdziałanie z tymi organizacjami osób niepełnosprawnych, które reprezentują niepełnosprawne kobiety i dziewczynki oraz umożliwiają bezpośredni udział tej grupy we wszystkich publicznych procesach decyzyjnych w bezpiecznym otoczeniu, szczególnie w przypadku kwestii związanych z prawami kobiet i równości płci, jak również przemocy ze względu na płeć, w tym przemoc i wykorzystywanie seksualne;

(i) Konsultowanie i angażowanie osób niepełnosprawnych, w tym dzieci niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w planowanie, wykonanie, monitorowanie oraz ocenianie publicznych procesów decyzyjnych na wszystkich szczeblach, szczególnie w wypadku kwestii, które ich dotyczą, w tym w sytuacjach ryzyka i kryzysów humanitarnych, oferując im rozsądne i realistyczne przedziały czasowe na wyrażenie swoich poglądów oraz właściwe finansowanie i wsparcie;

(j) Wspieranie tworzenia, budowania potencjału, finansowania oraz efektywnego uczestnictwa organizacji osób niepełnosprawnych lub grup takich osób, w tym rodziców i rodzin osób niepełnosprawnych w ich wspierającej roli, na wszystkich szczeblach procesów decyzyjnych. Obejmuje to szczeble lokalne, krajowe, regionalne (w tym w obrębie regionalnej organizacji integracyjnej) bądź międzynarodowe; przy obmyślanii, opracowywaniu, reformowaniu oraz wdrażaniu rozwiązań i programów;

(k) Zagwarantowanie procesu monitorowania sposobu, w jaki Państwa Strony przestrzegają Artykułów 4 (3) i 33 (3), oraz ułatwienie organizacjom osób niepełnosprawnych objęcia roli przewodniej w takim procesie;

(l) Opracowanie i wdrożenie, przy zaangażowaniu organizacji osób niepełnosprawnych, skutecznych mechanizmów egzekwujących, z rzeczowymi sankcjami oraz środkami odwoławczymi na wypadek nieprzestrzegania zobowiązań Państw Stron wynikających z Artykułów 4 (3) oraz 33 (3);

(m) Zagwarantowanie racjonalnego dostosowania oraz dostępności wszelkich obiektów, materiałów, konkursów i komunikatów związanych z publicznymi procesami decyzyjnymi, konsultacjami i monitorowaniem, w tym dla osób przebywających w instytucjach bądź szpitalach psychiatrycznych oraz dla osób ze spektrum autyzmu;

(n) Świadczenie pomocy uwzględniającej dysfunkcję i wiek w uczestnictwie osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w publicznym procesie decyzyjnym, konsultacyjnym i monitoringowym. Opracowanie strategii mających zagwarantować uczestnictwo dzieci niepełnosprawnych w procesie konsultacyjnym przed wdrożeniem Konwencji, które w swoim charakterze będą włączające, przyjazne dzieciom, transparentne oraz będą respektować ich prawo do wolności słowa i myśli;

(o) Przeprowadzanie konsultacji i procedur w sposób otwarty i transparentny oraz w zrozumiałej formie, włączając wszystkie organizacje osób niepełnosprawnych;

(p) Zagwarantowanie sytuacji, w której organizacje osób niepełnosprawnych mogą otrzymywać i/lub poszukiwać środków finansowych oraz innych zasobów w źródłach krajowych i międzynarodowych, w tym u osób i firm prywatnych, organizacji obywatelskich, organizacji państwowych i międzynarodowych, w tym poprzez ulgi podatkowe i narodową loterię;

(q) Uczynienie istniejących procedur konsultacyjnych w dziedzinach niezwiązanych z niepełnosprawnością dostępnymi i włączającymi osoby niepełnosprawne, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji;

(r) Aktywne angażowanie oraz ściśle konsultowanie się z osobami niepełnosprawnymi, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w kwestiach działań budżetowych, monitorowania Celów Zrównoważonego Rozwoju na poziomie krajowym, międzynarodowych procesów decyzyjnych oraz współpracy międzynarodowej z innymi Państwami Stronami oraz przyjęcia działań rozwojowych, które przenoszą do głównego nurtu tychże prawa i opinie osób niepełnosprawnych przy wdrażaniu i monitorowaniu Agendy 2030 na poziomie krajowym;

(s) Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa, reprezentacji oraz łatwego dostępu do obszarów koncentracji działań na wszystkich szczeblach rządu oraz mechanizmów koordynacyjnych jak również współpracę i reprezentację w obrębie niezależnych programów monitorowania;

(t) Propagowanie oraz zagwarantowanie uczestnictwa i zaangażowania osób niepełnosprawnych, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji, w międzynarodowych mechanizmach z zakresu praw człowieka na poziomie regionalnym i globalnym;

(u) Zdefiniowanie, na drodze ścisłych konsultacji z organizacjami osób niepełnosprawnych, weryfikowalnych wskaźników dobrego uczestnictwa, konkretnych ram czasowych oraz zobowiązań z zakresu wdrożenia i monitorowania. Uczestnictwo to można zmierzyć, na przykład, poprzez wskaźnik zakresu uczestnictwa mierzony ilością propozycji zmian prawa, bądź poprzez liczbę zgłoszonych przedstawicieli takich organizacji zaangażowanych w procesy decyzyjne.